യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 3✓
(ഉത്.പത്തിപ്രകരണമ്)/സർഗം 091✓

ഭാനുരുവാച .

തേനൈ-ത+ദ്വച്മി ഭവഗ+ന്യഥാ-കാലം/ മനോ മുനേ .
അനി+ഗ്രാ+ഹ്യ-മഭേ+ദ്യം(ഞ്) ച ശാപൈ-രപി ദുരാ-സദൈഃ .. 1

ഐ+ന്ദ-വാനാ-മതഃ(സ്) സൃഷ്ടി+ക്രമാണാം/ പ്രവി-നാശനമ് .
യു+ജ്യതേ ന-ച തദ്/ബ്ര+ഹ്മ+ന്യുക്ത-മേത+ന്മഹാ+ത്മനഃ .. 2

കിം(ൻ) തദസ്തി ജഗ+ത്യസ്മി+ന്വിവി-ധേഷു ജഗത്.സു ച .
തവാപി നാഥ നാഥ+സ്യ യദ്-ദൈ+ന്യായ മഹാ+ത്മനഃ .. 3

മനോ ഹി ജഗതാം(ങ്) കർത്യ മനോ ഹി പുരുഷഃ(സ്) സ്മൃതഃ .
യ+ന്മനോ-നി+ശ്ചയ-കൃതം(ൻ) തദ്-ദ്ര+വ്യൗ/ഷധി-ദ+ണ്ഡനൈഃ .. 4

ഹ+ന്തും(ൻ) ന ശ+ക്യതേ ജ+ന്തോഃ(ഫ്) പ്രതി-ബിമ്ബം മണേരിവ .
തസ്മാദേ-ത്യേ+ത്ര തി+ഷ്ഠ+ന്തു/ ഭാസുരൈഃ(സ്) സർഗ-സംഭ്രമൈഃ .. 5

ത്വം സൃഷ്+ട്വേഹ+ പ്രജാ+സ്തിഷ്ഠ/ ബു+ദ്ധ്യാ-കാശോ+ ഹ്യന+ന്തകഃ .
ചി+ത്താകാശ+ശ്ചിദാകാശ/ ആകാ-ശ+ശ്ച/ തൃതീ-യകഃ .. 6

അന+ന്താസ്-ത്രയ/ ഏവൈതേ ചിദാ-കാശ+പ്രകാ-ശിതാഃ .
ഏകം(ൻ) ദ്വൗ/+ ത്രീൻ/ബഹൂ+ന്വാപി കുരു സർഗാഞ്-ജഗത്.പതേ .. 7

സ്വേ+ച്ഛയാ+ത്മനി തിഷ്ഠ+ ത്വം(ങ്)-
കിം(ങ്) ഗൃഹീതം(ൻ) തവൈൻ-തവൈഃ .
ബ്ര+ഹ്മോവാച .
അഥൈ+ന്ദവ-ജഗജ്-ജാലേ ഭാനു-നൈവ-മുദാ-ഹൃതേ .. 8

മയാ സംചി+ന്ത്യ സുചിര-മിദ-മുക്തം മഹാമുനേ .
യു+ക്ത-മു+ക്തം(ൻ) ത്വയാ ഭാനോ വിതതം ഹി കിലാമ്-ബരമ് .. 9

മന+ശ്ച വിതതം(വ്) വാപി ചിദാ-കാശ+ശ്ച വിസ്തൃതഃ .
ത+ദ്യ-ഥാഭി-മതം(ങ്) സർഗം(ൻ) നി+ത്യ-കർമ കരോ+മ്യഹമ് .. 10

ക+ല്പയാമി ബഹൂ+ന്യാശു ഭൂത-ജാലാനി ഭാസ്കര .
ത+ത്ത്വ-മേവാശു ഭഗവൻ/പ്രഥമോ മേ മനുർ/ഭവ .. 11

കുരു സർഗം(യ്) യഥാ-കാമം മയാ സമഭി-ചോദിതഃ .
അഥൈ-തത്.സ മഹാ-തേജാ മമ വാ+ക്യം പ്രഭാ-കരഃ .. 12

അങ്ഗീ-കൃ+ത്യ+ ദ്വിധാ-ത്മാനം(ഞ്) ചകാര തപതാം(വ്)വര .
ഏകേന+ പ്രാക്ത-നേനാസ്മി+ന്വപുഷാ സൂ+ര്യതാം(ങ്) ഗതഃ .. 13

വ്യോമാ+ധ്വ-ഗതയാ സർഗേ തതാന ദിവസാ-വലിമ് .
മ+ന്മനു+ത്വം(ൻ) ദ്വിതീയേന കൃ+ത്വാ+സ്വ-വപുഷാ+ ക്ഷണാത് .. 14

സസർജ സകലാം/ സൃഷ്ടിം(ൻ) താം(ൻ) താമഭി-മതാം മമ .. 15

ഏത+ത്തേ കഥിതം/ സർവം(വ്) വസിഷ്ഠ-മനസോ മുനേ .
സ്വരൂപം/ സർവ-കൃ+ത്ത്വം(ഞ്) ച ശ+ക്ത+ത്വ+ഞ്ച മഹാ+ത്മനഃ .. 16

പ്രതി-ഭാസ-മുപാ-യാതി യ+ദ്യ-ദസ്യ ഹി ചേതസഃ .
ത+ത്തത്/പ്രകടതാ-മേതി+ സ്ഥൈ+ര്യം സഫലതാ-മപി .. 17

സാമാന്യ+ബ്രാ+ഹ്മണാ ഭൂ+ത്വാ+ പ്രതിഭാസ-വശാത്-കില .
ഐ+ന്ദവാ+ ബ്ര+ഹ്മതാം(യ്) യാതാ മനസഃ(ഫ്) പ+ശ്യ/ ശ+ക്തതാമ് .. 18

യഥാ ചൈ+ന്ദവ-ജീവാ+സ്തേ/ ചി+ത്ര+ത്വാദ്/ബ്ര+ഹ്മതാം(ങ്) ഗതാഃ .
വയം(ൻ) തഥൈവ ചിദ്/ഭാവാ+ച്ചിത്ത+ത്വാദ്/ബ്ര+ഹ്മതാം(ങ്) ഗതാഃ .. 19
ചി+ത്തം ഹി+ പ്രതിഭാ-സാ+ത്മ യ+ച്ച തത്/പ്രതിഭാ/സനമ് .
തദിദം/ ഭാതി ദേഹാദി+ സ്വാന്തം(ൻ) നാ+ന്യാസ്തി ദേഹ-ദൃക് .. 20

ചി+ത്ത-മാ+ത്മ-ചമത്/കാരം(ൻ) ത+ച്ച തത്/കുരുതേ+ സ്വതഃ .
യഥാവത്.സംഭവം/ സ്വാ+ത്മ+ന്യേവാ+ന്തർ/മരി-ചാദി-വത് .. 21

തദേ-ത+ച്ചി+ത്ത-വദ്-ഭാത-മാതി-വാഹിക-നാമ-കമ് .
തദേ-വോദാ-ഹര+ന്ത്യേവം(ൻ) ദേഹ-നാമ്നാ ഘന+ഭ്രമമ് .. 22

ക+ഥ്യതേ ജീവ-നാമ്നൈ/തച്-ചി+ത്തം/ പ്രതനു-വാസനമ് .
ശാന്ത-ദേഹ-ചമത്/കാരം(ഞ്) ജീവം(വ്) വി+ദ്ധി+ ക്രമാത്/പരമ് .. 23

നാഹം(ൻ) ന ചാ+ന്യ-ദസ്തീഹ/ ചിത്രം(ഞ്) ചി+ത്ത-മിദം സ്ഥിതമ് .
വസിഷ്ഠൈന്ദവ-സംവി+ദ്വ/ദസത്.സ+ത്താമി-വാഗതമ് .. 24

യഥൈ+ന്ദവ മനോ+ ബ്ര+ഹ്മാ തഥൈ-വായ-മഹം സ്ഥിതഃ .
തത്/കൃതം(ഞ്) ചാഹമേ-വേദം/ സംക+ല്പാത്-മൈവ ഭാസതേ .. 25

ക+ശ്ചി+ച്ചി+ത്ത-വിലാ-സോ/യം/ ബ്ര+ഹ്മാഹ-മിഹ സംസ്ഥിതഃ .
സ്വഭാവ ഏവ ദേഹാദി വി+ദ്ധി ശൂ+ന്യ-തരാ+ത്മ-ഖാത് .. 26

ശു+ദ്ധചിത്/പരമാർ/ഥൈക-/രൂപിണീ+ത്യേവ ഭാവ-നാത് .
ജീവോ ഭൂയോ മനോ ഭൂ+ത്വാ വേ+ത്തീ+ത്ഥം(ൻ) ദേഹതാം മുധാ .. 27

സർവ-മൈ+ന്ദവ-സംസാര-വദിദം/ ഭാതി ചി+ദ്വപുഃ .
സംപന്ന-സംപ്ര-ബോധാ+ത്മാ+ സ്വപ്നോ ദീർഘഃ(സ്)സ്വ-ശ+ക്തിജഃ .. 28

ദ്വി-ച+ന്ദ്ര-വി+ഭ്രമാ-കാരം(ൻ) ത+ന്മാത്രാ-ഭാസ-പൂർവകമ് .
ഐ+ന്ദ-വാമ്ബര-വ+ദ്രൂഢം(ഞ്) ചി+ത്താ+ദേവാ+ഖിലം/ ഭവേത് .. 29

നസ+ന്നാസ-ദഹം/രൂപം/ സ+ത്താ-സ+ത്തേ തദേവ ച .
ഉപ-ലമ്ഭേന സ+ദ്രൂപ-മസ+ത്യം(ൻ) ത+ദ്വി-രോധതഃ .. 30

ജഡാ-ജഡം/ മനോ വി+ദ്ധി സംക+ല്പാ+ത്മ/ ബൃഹ+ദ്വപുഃ .
അജഡം/ ബ്ര+ഹ്മ-രൂപ+ത്വാജ്-ജഡം(ൻ) ദൃ+ശ്യാ+ത്മതാ-വശാത് .. 31

ദൃ+ശ്യാനു-ഭവ-സ+ത്യാ+ത്മ/ ന-സദ്/ഭാവേ വിലാസി തത് .
കടക+ത്വം(യ്) യഥാ ഹേമ്നി തഥാ+ ബ്ര+ഹ്മണി സംസ്ഥിതമ് .. 32

സർവ+ത്വാദ്/ബ്ര+ഹ്മണഃ(സ്) സർവം(ഞ്)
ജഡം(ഞ്) ചി+ന്മയ-ഭേവ ച .
അസ്മ-ദാദി-ശിലാ+ന്താ+ത്മ/ ന- ജഡം ന-ച ചേതനമ് .. 33

ദാർവാ-ദീനാമ-ചി+ത്ത്വേന നോപ-ലമ്ഭ+സ്യ സംഭവഃ .
ഉപ-ലമ്ഭോ ഹി സദൃശ-സംബ+ന്ധാ-ദേവ ജായതേ. .. 34

ഉപ-ലബ്ധേ്ജഡം(വ്) വി+ദ്ധി തേനേദം/ സർവ/മേവ ഹി .
ഉപ-ലമ്ഭോ ഹി സദൃശ-സംബ+ന്ധാത്-സ്യാത്-സമാ+ത്മനോഃ .. 35

ജഡ-ചേതന-ഭാവാദി/ശബ്ദാർഥ+ശ്രീർന വി+ദ്യതേ .
അനിർ-ദേ+ശ്യ-പദേ പ+ത്ര-ലതാദീവ മഹാ-മരൗ .. 36

ചിതോ യ+ച്ചേ+ത്യ-കലനം(ൻ) ത+ന്മനസ്+ത്വ-മുദാ-ഹൃതമ് .
ചിദ്/ഭാഗോ്+ത്രാ-ജഡോ ഭാഗോ/ ജാ+ഡ്യ-മ+ത്ര ഹി ചേ+ത്യതാ .. 37

ചിദ്/ഭാഗോ്+ത്രാവ-ബോധാംശോ/
ജ+ഡം(ഞ്) ചേ+ത്യം ഹി ദൃ+ശ്യതേ .
ഇതി ജീവോ ജഗദ്/ഭാന്തിം/ പ+ശ്യൻ-ഗച്ഛതി ലോല-താമ് .. 38

ചി+ത്ത+സ്യ ഏവ ഭാവോ്സൗ ശു+ദ്ധ ഏവ+ ദ്വിധാ കൃതഃ .
അതഃ(സ്) സർവം(ഞ്) ജഗത്-സൈവ+
ദ്വൈത-ലബ്ധം(ഞ്)ച സൈവ തത് .. 39

സ്വമേ-വാ+ന്യ-തയാ/ ദൃഷ്ട്വാ ചിതിർ/ദൃ+ശ്യ-തയാ വപുഃ .
നിർഭാഗാ+പ്യേക-ഭാഗാഭം/ ഭ്രമ-തീവ+ ഭ്രമാ-തുരാ .. 40

ന+ ഭ്രാ+ന്തി-രസ്തി+ ഭ്രമ-ഭാങ്/ഗാ-നൈവേ-തീഹ നി+ശ്ചയഃ .
*പരി-പൂർണാർ-ണവ+പ്ര+ഖ്യാ-വേതീ+ത്ഥം സം+സ്ഥിതാ ചിതിഃ .. 41

സർവം/ സ്യാജ്-ജാ+ഡ്യമ+പ്യ+സ്യാ+
ശ്ചിതി+ശ്ചി+ത്ത്വം(ഞ്) ച വേത്.സി തത് .
ചിദ്/ഭാഗോം/ശോ്വ-ബോധ+സ്യ+
ത്വഹം(ൻ)താജഡ-തോദയഃ .. 42

അഹം(ൻ)താദി-പരേ ത+ത്ത്വേ/ മനാ-ഗപി ന വി+ദ്യതേ .
ഊർ+മ്യാ-ദീവ/ പൃഥക്-തോയേ സംവിത്.സാരം ഹി ത+ദ്യതഃ .. 43

അഹം-പ്ര+ത്യയ-സം(ൻ)ദൃ+ശ്യം(ഞ്)-
ചേ+ത്യം(വ്) വി+ദ്ധി സമു+ത്ഥിതമ് .
*മൃഗ-തൃഷ്ണാമ്(ബ്-വി)വാ+ന്ത+സ്ഥം(ൻ)
നൂനം(വ്) വി+ദ്യത ഏവ നോ .. 44

അഹം(ൻ)താപദ-മ+ന്താ+ത്മ/പദം(വ്) വി+ദ്ധി നിരാ-മയമ് .
വിദം(വ്) വിദു-രഹം(ൻ)താദി/ ശൈ+ത്യമേവ യഥാ ഹിമമ് .. 45

ചി+ത്തേവ ചേ+ത്യതേ ജാ+ഡ്യം/ സ്വപ്നേ+ സ്വ-മരണോ-പമമ് .
സർവാ+ത്മത്വാത്-സർവ-ശ+ക്തീഃ(ഖ്) കുർവതീ നൈതി സാ+മ്യതാമ് ..46

മനഃ(ഫ്) പദാർ/ഥാദി-തയാ സർവ-രൂപം(വ്) വിജൃമ്ഭതേ .
നാനാ+ത്മാ-ചി+ത്ത-ദേഹോ്യ-മാകാശ-വിശദാ-കൃതിഃ .. 47

ദേഹാദി-ദേഹ+പ്രതിഭാ-രൂപാ+ത്മ്യം(ൻ) ത്യജതാ സതാ .
വിചാ+ര്യം പ്രതിഭാ-സാ+ത്മ ചിത്തം(ഞ്) ചിത്തേന വൈ+ സ്വയമ് .. 48

ചി+ത്ത-താ+മ്രേ/ ശോധിതേ ഹി/ പരമാർഥ-സുവർണ-താമ് .
ഗത്യേ്കൃ+ത്രിമ ആന+ന്ദഃ(ഖ്)കിം(ൻ) ദേഹോ-പല-ഖ+ണ്ഡകൈഃ .. 49

യ+ദ്വി+ദ്യതേ ശോ+ധ്യതേ തദ്/ബോധഃ(ഖ്) കേ-ച ഖപാ-ദപാഃ .
ദേഹാ+ദ്യ-വി+ദ്യാ സ+ത്യാ ചേ+ദ്യു+ക്ത ഏതാം/ പ്രതി+ ഗ്രഹഃ .. 50

അസ+ത്യ-വിനി-വിഷ്ടാനാം(ൻ) ദേഹ-വാചി-തയാ+ ത്വിഹ .
യേ നാമോപ-ദിശ+ന്ത്യ+ജ്ഞാഃ(ഖ്)-
കിം(ഞ്)ചി+ത്തേ പുരു-ഷൈ-ഡകാഃ .. 51

യഥൈ-തദ്/ഭാവയേത്-സ്വാന്തം(ൻ) തഥൈവ ഭവതി+ ക്ഷണാത് .
ദൃഷ്ടാന്തോ്ഽ+ത്രൈ+ന്ദവാ-ഹല്യാ-കൃ+ത്രിമേ+ന്ദ്രാ/ദിനി+ശ്ചയാഃ .. 52

യ+ദ്യ+ദ്യഥാ സ്ഫുരതി സു+പ്രതി-ഭാ+ത്മ-ചി+ത്തം
തത്തത്-തഥാ ഭവതി ദേഹ-തയോദി-താ+ത്മ .
ദേഹോ്ഽയ-മസ്തി ന-ന ചാഹ-മിതി+ സ്വരൂപം
വി+ജ്ഞാന-മേക-മവഗ+മ്യ നിരി+ച്ഛ-മാസ്-സ്വ.. 53

ദേഹോ്ഽയ-മേഷ ച കിലായ-മിതി+ സ്വഭാവാദ്-
ദേഹോ്ഽയ-മേത-ദഖിലം(ൻ) തത ഏതി നാശമ് .
യ+ക്ഷാദി-ക+ല്പന-വശാദ്/ഭയമേതി ബാലോ
നി(ർ-യ)ക്ഷ-ദേഹ-ഗത ഏവ കയാപി യു+ക്ത്യാ .. 54

ഇ+ത്യാർഷേ+ ശ്രീവാസിഷ്ഠ-മഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ ഉത്-
പത്തി+പ്രകരണേ ജീവാ-വത-രണ+ക്രമോപ-ദേശോ നാമൈക-നവതി-
തമഃ(സ്) സർഗഃ .. 91 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
30.09.2023